

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v plénu ve složení Stanislav Balík, František Duchoň, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jiří Mucha, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský (soudce zpravodaj), Miloslav Výborný, Eliška Wagnerová a Michaela Židlická o návrhu obchodní společnosti **TV PRODUCTS CZ s.r.o.**, IČ 26061333, se sídlem Rybná 669/04, 110 00 Praha 1, zastoupené JUDr. Davidem Štrosem, advokátem AK Štros Kusák Čermák, se sídlem Praha 1, Národní 32, na zrušení § 76g a § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti **Poslanecké sněmovny a Senátu** jako účastníků řízení takto:

I. Ustanovení § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, je v části, která umožňuje změnu usnesení, jímž byl soudem prvního stupně odmítnut nebo zamítnut návrh na vydání předběžného opatření nebo jímž bylo řízení o tomto návrhu zastaveno, v kontextu nyní platného a účinného občanského soudního řádu v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Ustanovení § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se ruší dnem 1. dubna 2011.

III. Dokud bude § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, v účinnosti, nevztahuje se na usnesení, kterým bylo soudem prvního stupně rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření nebo kterým bylo řízení o tomto návrhu zastaveno.

IV. Návrh na zrušení § 76g zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

I.
Rekapitulace návrhu

1. Včas a řádně podanou ústavní stížností se navrhovatelka domáhala, aby Ústavní soud zrušil nálezem usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. května 2008 sp. zn. 3 Cmo 52/2008-52 pro tvrzené porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Řízení o ústavní stížnosti je vedeno pod sp. zn. II. ÚS 2100/08. S návrhem na zrušení uvedeného usnesení se domáhala rovněž zrušení § 76g a § 220 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, pro rozpor s čl. 37 odst. 3 Listiny a s čl. 96 odst. 1 Ústavy.

2. Žalobou ze dne 3. ledna 2008 se společnosti Studio Moderna s.r.o. a Studio Moderna SA domáhaly vůči navrhovatelce a společnostem BESTSELLER s.r.o. a Nodus Technologies spol.s r.o. uložení povinnosti zdržet se užívání blíže specifikovaných označení či provozu blíže specifikovaných internetových stránek. S žalobou byl spojen rovněž návrh na vydání předběžného opatření, kterým se žalobkyně domáhaly stanovení většiny povinností, jež jsou obsaženy v petitu žalobního návrhu. Ve vztahu k navrhovatelce byl návrh na uložení povinností předběžným opatřením totožný s vlastním žalobním petitem. Usnesením ze dne 10. ledna 2008 zamítl Městský soud v Praze návrh na vydání předběžného opatření. Uvedené rozhodnutí bylo doručeno pouze právnímu zástupci žalobkyň. Dne 30. ledna 2008 podaly žalobkyně proti tomuto rozhodnutí odvolání, které bylo následně doplněno podáními ze dne 21. března 2008 a 1. dubna 2008. Napadeným rozhodnutím rozhodl Vrchní soud v Praze tak, že vyhověl návrhu na vydání předběžného opatření ve vztahu ke všem žalovaným společnostem. Dne 30. června 2008 bylo uvedené rozhodnutí doručeno žalované (TV PRODUCTS CZ s.r.o., tj. navrhovatelka v řízení před Ústavním soudem).

3. Podstatou argumentace navrhovatelky je ve stručnosti tvrzení, že v důsledku jejího vyloučení z druhého stupně posouzení věci (odvolacího řízení) ve věci návrhu na vydání předběžného opatření v případě, kdy soud prvního stupně návrh zamítl, se žalobci dostává nenáležitá ochrana, neboť může ve svém návrhu tvrdit cokoli o porušení svých práv žalovaným v prvním i druhém stupni, a žalovanému přitom není poskytnuta žádná ochrana, resp. možnost obrany proti těmto tvrzením a rozhodnutím, a to ani poté, kdy sám soud pochybuje o oprávněnosti nároků žalobce. Opětovným vyjádřením navrhovatele předběžného opatření dochází podle navrhovatelky *de facto* k prolomení zásady prvoinstančního rozhodování rozhodovat o návrhu na nařízení předběžného opatření bez slyšení účastníků řízení podle § 75 odst. 2 občanského soudního řádu, čehož důsledkem je i úplné „vynechání“ žalované z řízení. Navrhovatelce tak nebyla poskytnuta možnost oponovat rozhodnutí orgánu prvního stupně, na svou obranu uvést další tvrzení a vysvětlení a reagovat na jednotlivá tvrzení soudu v případě, kdy dojde k zamítnutí návrhu soudem prvního stupně. Pokud by naopak soud prvního stupně žalobci vyhověl, měla by navrhovatelka v odvolacím řízení stejná práva jako žalobce. Dále navrhovatelka uvádí, že v odvolacím řízení není důvod prosazovat snahu o maximální ochranu navrhovatele (na rozdíl od řízení před soudem prvního stupně) v případě, že poskytnutí této ochrany již bylo žalobci odepřeno zamítavým usnesením. Takovýto závěr nelze založit ani na hypotetické úvaze o tom, že žalovaný by mohl blíže neurčeným způsobem mařit předběžné opatření, když v prvním stupni nařízeno nebylo a žalobce soudu mohl veškeré rozhodující skutečnosti sdělit již předtím. Navrhovatelka v této souvislosti polemizuje s právními závěry Ústavního soudu obsaženými v usnesení ze dne 3. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 2959/07, v němž Ústavní soud nedospěl k závěru o porušení základních práv v důsledku nedoručování rozhodnutí o zamítnutí nebo odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření žalovanému. Z uvedených důvodů tedy navrhovatelka tvrdí, že jejím vyloučením z odvolacího řízení došlo k porušení zásady rovnosti účastníků řízení podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 96 odst. 1 Ústavy (uvedené ustanovení je v ústavní stížnosti nesprávně označeno jako čl. 69 odst. 1 Ústavy). Rovněž v něm spatřuje porušení zásady dvouinstančnosti řízení, k čemuž dodává, že tuto zásadu je potřebné posoudit z hlediska zásady rovnosti účastníků řízení. Občanský soudní řád totiž neumožňuje žalovanému podání řádného opravného prostředku proti nařízení

předběžného opatření v odvolacím řízení, zatímco navrhovateli je právo apelace rozhodnutí přiznáno v celém rozsahu.

4. S ústavní stížnosti byl spojen rovněž návrh na zrušení § 76g a § 220 odst. 3 občanského soudního řádu. V návaznosti na výše uvedenou argumentaci navrhovatelka tvrdí, že ustanovení § 76g občanského soudního řádu, podle něhož se žalovaný nedozví o zamítnutí nebo odmítnutí návrhu na předběžné opatření a o možnosti podání odvolání ze strany žalobce, má za následek popření zásady rovnosti účastníků řízení v neprospěch žalovaného. Pokud je navrhovateli přiznáno právo apelace proti rozhodnutí a vyjádření svého názoru k němu, o němž odvolací soud jedná a rozhoduje, pak by stejné právo mělo být přiznáno v odvolacím řízení i osobě, které se má předběžným opatřením uložit povinnost. Dále tvrdí, že v důsledku § 220 odst. 3 občanského soudního řádu je soud nucen postupovat takovým způsobem, že žalovanému znemožní realizaci jeho práva domáhat se revize rozhodnutí, kterým je mu uložena povinnost. Na rozdíl od navrhovatele je mu tak upřeno právo využít všechny řádné a mimořádné prostředky. Aplikace obou ustanovení přitom může mít za přímý následek neodčinitelný zásah do práva účastníka řízení na rovnocenné zacházení a práva na spravedlivý proces. Pokud totiž dojde k nařízení předběžného opatření, žalovaný sice bude mít možnost později se k věci vyjádřit, jeho tvrzení však budou posuzována v kontextu řízení a rozhodování ve věci samé, replikována žalobcem a samotný fakt existence nařízení povinnosti neovlivní a nezvrátí.

II.

Průběh řízení před Ústavním soudem a rekapitulace vyjádření účastníků řízení

5. Usnesením ze dne 23. června 2009 č. j. II. ÚS 2100/08-49 dospěl II. senát Ústavního soudu k závěru, že uplatněním § 76g a § 220 odst. 3 občanského soudního řádu nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, pročež návrh navrhovatelky na zrušení napadených ustanovení postoupil k rozhodnutí plénu Ústavního soudu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy.

6. Ústavní soud si vyžádal spisovou dokumentaci a vyzval účastníky řízení, aby se vyjádřili k návrhu na zrušení napadených ustanovení. K vyjádření vyzval i Ministerstvo spravedlnosti, a to s ohledem na jeho působnost ve vztahu k soudům.

7. Senát ve svém vyjádření podepsaném jeho předsedou Přemyslem Sobotkou shrnul legislativní proces v Senátu ve vztahu k návrhu zákona novelizujícího občanský soudní řád, kterým bylo znění tohoto zákona doplněno o § 76f (později přeznačen zákonem č. 135/2006 Sb. na § 76g) a § 220 odst. 3 a který byl po svém schválení publikován jako zákon č. 59/2005 Sb.

8. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření podepsaném její místopředsedkyní Miroslavou Němcovou shrnula legislativní proces ve vztahu k zákonu č. 59/2005 Sb., jakož i zákona č. 135/2006 Sb. V této souvislosti uvedla, že obě novely zákona byly schváleny potřebnou většinou poslanců Poslanecké sněmovny, byly podepsány příslušnými ústavními činiteli a byly řádně vyhlášeny. Zároveň vyjádřila stanovisko, že zákonodárny sbor jednal v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou a právním řádem.

9. Ministerstvo spravedlnosti ve svém vyjádření uznalo, že v případě nařízení předběžného opatření odvolacím soudem k odvolání navrhovatele bude toto rozhodnutí pravomocné, aniž by se proti němu mohl odvolat ten, komu je jím ukládána povinnost. Předseda senátu je však i přesto povinen podle § 77 odst. 2 občanského soudního řádu zrušit předběžné opatření, pokud pominou důvody, pro které bylo nařízeno. Účastník, jemuž je předběžným nařízením něco uloženo, je oprávněn kdykoli podat návrh na zrušení předběžného opatření s tím, že důvody pro které bylo nařízeno, pominuly, resp. nikdy neexistovaly.

10. Ve vztahu k tvrzenému rozporu napadených ustanovení s čl. 37 odst. 3 Listiny ministerstvo uvedlo, že řízení o nařízení předběžného opatření je *de facto* zajišťovacím institutem svého druhu a nikoli kontradiktorním řízením, přičemž možnost trvání předběžného opatření je vázána na podání návrhu na zahájení řízení ve věci samé, v němž bude závazně rozhodnuto o právech a povinnostech účastníků řízení. Všechny zásady vyjádřené v ústavních zákonech je třeba v konkrétním řízení vždy posuzovat jako celek a nikoli je hodnotit jednotlivě. V daném případě je podle Ministerstva spravedlnosti třeba dojít k závěru, že nad zásadou rovnosti zbraní, která se plně uplatní v řízení ve věci samé, převažuje zásada vyjádřená v čl. 36 odst. 1 Listiny. Nemá-li být toto ustanovení pouhou proklamací práva jednotlivců, musí být v praxi naplnitelný i jeho smysl, a tím je zcela bezpochyby umožnění jednotlivcům reálně se svých práv v soudním řízení domoci. Pokud by však neexistoval účinný prostředek pro zatímní řešení poměrů mezi účastníky do doby vydání závazného rozhodnutí, mohlo by docházet k tomu, že soud sice žalobci jeho práva přizná, ale fakticky je již dobrovolně ani výkonem rozhodnutí nebude možné realizovat. Závěrem vyslovilo Ministerstvo spravedlnosti přesvědčení, že napadená ustanovení jsou v souladu s ústavním pořádkem.

11. Od ústního jednání Ústavní soud v souladu s § 44 odst. 2 zákona o Ústavního soudu upustil, neboť dospěl k závěru, že od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci, a účastníci řízení s upuštěním od ústního jednání vyslovili souhlas.

III.

Petit návrhu a dikce napadeného právního předpisu

12. Navrhovatelka se návrhem domáhá zrušení § 76g a § 220g občanského soudního řádu v platném znění.

13. Ustanovení § 76g občanského soudního řádu zní: „Byl-li návrh na nařízení předběžného opatření zamítnut nebo odmítnut nebo bylo-li řízení o návrhu zastaveno, doručuje se usnesení jen navrhovateli. Stejnopis usnesení je třeba odeslat navrhovateli, popřípadě jeho zástupci ve lhůtě 3 dnů ode dne vyhlášení nebo vydání usnesení.“

14. Ustanovení § 220 odst. 3 občanského soudního řádu zní: „Nejsou-li podmínky pro potvrzení usnesení, jímž bylo rozhodnuto o předběžném opatření, nebo jiného usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé, nebo pro jejich zrušení podle § 219a odst. 1, odvolací soud je změní.“

IV.

Ústavní konformita legislativního procesu

15. Podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zjišťuje Ústavní soud v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů, zda napadený zákon nebo jiný právní předpis byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Při tomto posouzení přitom vyšel z vyjádření účastníků řízení, jakož i z veřejně dostupných informačních zdrojů na www.psp.cz a www.senat.cz.

16. Z uvedených podkladů Ústavní soud zjistil, že návrh zákona (sněmovní tisk 643, Poslanecká sněmovna, 4. volební období, 2002-2006), který byl posléze vyhlášen pod č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jímž bylo do občanského soudního řádu vtčeno napadené ustanovení § 76g (do změny provedené zákonem č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, původně označené jako § 76f) a ustanovení § 220 odst. 3, byl Poslaneckou sněmovnou schválen dne 26. listopadu 2004 usnesením č. 1399 (hlasování č. 169). Ze 189 přítomných poslanců hlasovalo pro návrh 183, proti 3. Senát projednal návrh zákona (senátní tisk 467, Senát, 4. funkční období, 2002-2004) dne 5. ledna 2005, přičemž vyjádřil usnesením č. 31 (hlasování č. 13) vůli nezabývat se návrhem zákona. Ze 64 přítomných senátorů hlasovalo pro přijetí tohoto usnesení 41 senátorů, proti 5. Dne 13. ledna 2005 byl zákon doručen prezidentovi republiky, který jej 20. ledna 2005 podepsal.

17. Návrh zákona (sněmovní tisk 828, Poslanecká sněmovna, 4. volební období, 2002-2006), který byl vyhlášen pod č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, byl Poslaneckou sněmovnou schválen poté, co byl Senátem (senátní tisk 197, Senát, 5. funkční období, 2004-2006) na základě usnesení č. 312 ze dne 26. ledna 2006 (hlasování č. 28) vrácen s pozměňovacími návrhy. Dne 14. března 2006 Poslanecká sněmovna setrvala usnesením č. 2267 (hlasování č. 142) na znění návrhu, který byl postoupen Senátu. Z přítomných 176 poslanců hlasovalo pro 139, proti 15. Zákon byl doručen prezidentovi republiky dne 22. března 2006 a podepsán dne 31. března 2006.

18. Vzhledem k tomu, že navrhovatel nenamítal vadu legislativního procesu, ani překročení Ústavou stanovené kompetence zákonodárce, a s ohledem na principy procesní ekonomie Ústavní soud dále nezkoumal ústavní konformitu legislativního procesu a uspokojil se s uvedeným formálním ověřením jeho průběhu na základě výše uvedených podkladů.

V.

Vlastní posouzení návrhu

19. Ústavní soud se zabýval tvrzeným rozporem napadených ustanovení se zásadou rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

20. Předběžné opatření představuje procesní prostředek, který umožňuje ještě před rozhodnutím obecného soudu ve věci samé stanovit účastníku řízení povinnost, je-li třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo, je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen. Účelem předběžného opatření je tedy zatímní úprava práv a povinností, která nevylučuje, že ochrana práv účastníka řízení bude konečným rozhodnutím ve věci poskytnuta, zajišťuje však, aby takovéto konečné rozhodnutí

mohlo mít vůbec reálný význam (srov. usnesení ze dne 23. února 2005 sp. zn. IV. ÚS 601/03, přístupné na <http://nalus.usoud.cz>).

21. Ačkoliv dochází předběžným opatřením pouze k dočasné úpravě právních vztahů, jedná se o rozhodnutí, které, jak vyplývá i z ustálené judikatury Ústavního soudu, je způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod jednotlivce (srov. např. náleze ze dne 10. listopadu 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98, N 158/16 SbNU 171, nebo náleze ze dne 21. listopadu 2001 sp. zn. IV. ÚS 189/01, N 178/24 SbNU 327). Uložení určité povinnosti tímto způsobem se totiž v závislosti na předmětu řízení před obecným soudem může zásadním způsobem dotýkat právního postavení účastníka řízení, jakož i zasahovat do jeho základních práv a svobod. Typicky si lze představit omezení vlastnického práva účastníka řízení předběžným opatřením v důsledku stanovení povinnosti zdržet se určitého nakládání s předmětem řízení. Předběžné opatření však může představovat i zásah do práv vztahujících se k právu na soudní a jinou právní ochranu. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že základní práva obsažená v hlavě páté Listiny se promítají nejen ve vztahu k posouzení soudního řízení jako celku, nýbrž je jejich prizmatem nezbytné posuzovat i jednotlivé části řízení před obecnými soudy. Není přitom nezbytně nutné, aby požadavky plynoucí z jednotlivých ústavně zaručených procesních práv působily ve stejné intenzitě ve všech jeho částech. Omezení základních procesních práv ale nemůže být svévolné a musí brát zřetel na to, že účelem soudního řízení je poskytování ochrany subjektivním právům jednotlivce. Porušení procesních práv účastníka řízení se tak může negativně promítnout do jiných jeho základních práv, přičemž takovýto zásah může mít přímý a z hlediska dalšího řízení neodčinitelný charakter (srov. usnesení ze dne 30. října 2006 sp. zn. IV. ÚS 394/06, přístupné na <http://nalus.usoud.cz>).

22. Princip rovnosti účastníků řízení představuje stěžejní zásadu spravedlivého procesu. Své normativní vyjádření nachází především v čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 96 odst. 1 Ústavy a na úrovni podústavního práva je pro civilní řízení zakotven v § 18 občanského soudního řádu, přičemž se promítá i do řady dalších ustanovení tohoto zákona. Tento ústavní princip garantuje rovné postavení účastníků soudního řízení co do práv, jež účastníkům určitého typu řízení přiznává právní řád (srov. náleze ze dne 21. srpna 2008 sp. zn. II. ÚS 657/05, přístupný na <http://nalus.usoud.cz>). Obdobným způsobem je tento princip interpretován i v ustálené judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, který za součást práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) považuje zásadu „rovnosti zbraní“. Z této zásady tento soud dovozuje, že každé procesní straně má být dána přiměřená možnost přednést svou záležitost, včetně důkazů, za podmínek, jež ji nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je její protistrana (rozsudek ze dne 27. října 1993 ve věci *Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí*, č. 14448/88, bod 33).

23. Vycházeje z uvedených postulátů Ústavní soud uvádí, že princip rovnosti účastníků řízení působí i ve vztahu k řízení o nařízení předběžného opatření jako dílčí části soudního řízení, a to především s ohledem na možnost uložení povinnosti, která se může významným způsobem dotknout právního postavení žalovaného subjektu. Má-li tedy být předběžným opatřením uložena povinnost, musí mít účastníci řízení možnost ve srovnatelném rozsahu uplatnit před soudem svá tvrzení i námitky ve vztahu k předmětnému návrhu, které se relevantním způsobem promítnou do úvahy soudu ve vztahu k posouzení důvodnosti návrhu.

24. Postavení účastníků řízení o nařízení předběžného opatření na úrovni jednoduchého (podústavního) práva vykazuje řadu specifíků ve srovnání s řízením ve věci samé. Podle § 74 odst. 2 občanského soudního řádu jsou účastníky kromě navrhovatele i ti, kteří by jimi byli, kdyby šlo o věc samu. V řízení před soudem prvního stupně ale není návrh doručen ostatním účastníkům řízení. Soud totiž o tomto návrhu rozhoduje bez nařízení veřejného slyšení, přičemž k doručení ostatním účastníkům řízení přistoupí pouze v případě, že návrhu alespoň částečně vyhoví.

25. Napadené ustanovení § 76g občanského soudního řádu tím zakládá výjimku z obecné úpravy doručování usnesení podle § 168 odst. 2 tohoto zákona, neboť ačkoliv proti takovému rozhodnutí je přípustné odvolání, není v případě zastavení nebo odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření nebo v případě zastavení řízení o takovém návrhu doručováno jiným účastníkům než navrhovateli. Podle tvrzení navrhovatelky je dán rozpor § 76g občanského soudního řádu s čl. 37 odst. 3 Listiny v důsledku omezení možnosti uplatnění opravného prostředku proti usnesení, kterým se nařizuje předběžné opatření. Proti usnesení soudu prvního stupně totiž může účastník řízení podat odvolání, což ale v případě, že soudem prvního stupně nebylo návrhu vyhověno, znamená, že toto odvolání bude moci podat pouze navrhovatel. Jen jemu totiž bylo usnesení soudu prvního stupně doručeno. S uvedenou argumentací se ale Ústavní soud neztotožnil, pročež rovněž nepřisvědčil tvrzenému rozporu tohoto ustanovení se zásadou rovnosti účastníků řízení.

26. Ze zásady rovnosti účastníků řízení totiž nelze vyvozovat abstraktní postulát, že všichni účastníci řízení musí v každém okamžiku řízení současně disponovat určitým procesním prostředkem. V případě některých procesních prostředků plyne naopak z jejich povahy a účelu, že jejich uplatnění může být v dispozici pouze jedné strany. Tak tomu bude i v případě návrhu na předběžné opatření, neboť toto opatření slouží k zaručení projednatelnosti nároku a účinnosti případného poskytnutí soudní ochrany. Pokud zákonodárce umožnil v případech, na které dopadá právě napadený § 76g občanského soudního řádu, aby žalobce mohl uplatnit opravný prostředek proti rozhodnutí soudu první instance, byl jeho postup odůvodněn zájmem na účinné ochraně subjektivního práva žalobce. Doručením rozhodnutí soudu prvního stupně též žalovanému by se žalovanému signalizovala uvedená procesní aktivita žalobce a poskytoval určitý časový prostor k úkonům, které by mohly účinnost případně následně vydaného předběžného opatření zmařit (usnesení ze dne 3. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 2959/07, přístupné na <http://nalus.usoud.cz>). Nelze proto v samotném nedoručení tohoto rozhodnutí žalovanému, které ve své podstatě zabezpečuje účelnost odvolání žalobce, spatřovat porušení zásady rovnosti účastníků řízení. Takovýto výklad by přitom postrádal smysl nejen ve vztahu k zájmu žalobce, nýbrž i ve vztahu k žalovanému, neboť ten by mohl jen stěží mít zájem na podání odvolání proti usnesení, kterým soud návrh na vydání předběžného opatření zamítl (takové odvolání by muselo být shledáno subjektivně nepřipustným). Z hlediska zásady rovnosti účastníků řízení je navíc potřebné zdůraznit, že vůči jakémukoliv tvrzení nebo důkazu, který žalobce vnesl ve vztahu k návrhu předběžného opatření a který by mohl mít význam pro rozhodnutí obecného soudu ve věci samé, se může žalovaný vyjádřit v rámci soudního řízení. Z uvedených důvodů Ústavní soud neshledal rozpor § 76g občanského soudního řízení se zásadou rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

27. Pokud jde o napadené ustanovení § 220 odst. 3 občanského soudního řádu, toto ustanovení stanoví, že nejsou-li splněny podmínky pro potvrzení usnesení, kterým bylo rozhodnuto o předběžném opatření, nebo jiného usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé, nebo pro jejich zrušení podle § 219a odst. 1, odvolací soud je změní. Ústavní soud v této souvislosti zdůrazňuje, že protiústavnost tohoto ustanovení není namítána obecně k omezení možnosti kasace rozhodnutí odvolacím soudem na případy podle § 219a odst. 1 občanského soudního řádu, nýbrž pouze ve vztahu k těm případům, kdy odvolání směřuje proti rozhodnutí o předběžném opatření, jež se podle § 76g občanského soudního řádu nedoručuje ostatním účastníkům řízení. Napadené ustanovení proto Ústavní soud přezkoumal pouze v tomto rozsahu.

28. Jak již bylo uvedeno výše, předběžné opatření je způsobilé významným způsobem zasáhnout do základních práv a svobod účastníka řízení. Dostát povinnosti plynoucí ze zásady rovnosti účastníků řízení znamená, že v rámci soudního řízení musí být garantována možnost uplatnit svá tvrzení takovým způsobem, aby žádná procesní strana nebyla podstatně znevýhodněna z hlediska vlastního posouzení obecného soudu v rámci řízení. Zákonná úprava řízení o nařízení předběžného opatření tedy musí vytvořit procesní prostor, aby při reflektování účelu předběžného opatření byla současně zachována dotčenému účastníkovi řízení reálná možnost ochrany jeho práv ve vztahu k nařízenému předběžnému opatření, a to zejména s ohledem na to, že soudní řízení není omezeno lhůtou, což znamená, že předběžné opatření může vyvolávat účinky po nikoli zanedbatelnou dobu do pravomocného ukončení řízení.

29. Posouzení souladu § 220 odst. 3 občanského soudního řádu ve vztahu k řízení o nařízení předběžného opatření z hlediska zásady rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny tedy předpokládá zodpovězení otázky, zda současná právní úprava umožňuje účastníkovi řízení, kterému byla předběžným opatřením uložena povinnost, uplatnit svá tvrzení a námitky v obdobném rozsahu, jaký měl navrhovatel, bez ohledu na to, bylo-li předběžné opatření nařízeno soudem prvního nebo druhého stupně. Ústavní soud dospěl k závěru, že tomu tak není.

30. Předtím Ústavní soud zkoumal, zda možnost pro uplatnění tvrzení žalovaného je nebo může být dána během samotného odvolacího řízení, a to především z hlediska § 210 odst. 1 a § 214 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu. Obě ustanovení se vztahují k odvolacímu řízení, přičemž ve své podstatě vytvářejí prostor pro to, aby ostatní účastníci řízení mohli v řízení uplatnit svá tvrzení. Podle prvního uvedeného ustanovení doručí předseda senátu odvolání ostatním účastníkům pouze v případě, jedná-li se o rozsudek nebo o usnesení ve věci samé. V ostatních případech, jako je tomu v případě předběžného opatření, soud odvolání nedoručuje. K uvedenému ustanovení Ústavní soud opakovaně uvedl v souvislosti s rozhodováním o odvolání pouze proti výroku o náhradě nákladů řízení, že ačkoliv z něj „nevyplyvá povinnost soudu doručovat opisy odvolání směřující proti nikoliv meritorním rozhodnutím ostatním účastníkům, to však neznamená, že tak soud prvního stupně nemůže učinit na základě úvahy (ústavně souladné) o vhodnosti a účelnosti takového opatření s ohledem na okolnosti případu nebo specifikum věci“ (nálezn ze dne 26. září 2005 sp. zn. IV. ÚS 310/05, N 180/38 SbNU 443). Obdobně se vyslovil ve vztahu k možnosti nenaříditi jednání podle § 214 odst. 2 písm. e) občanského soudního řádu v případě, kdy se odvolání týká pouze toliko nákladů řízení. V daném případě se však jedná o odlišnou situaci, než o jakou se jednalo v případě odvolacího řízení týkajícího se toliko náhrady nákladů řízení.

31. Jak již bylo uvedeno výše, předběžné opatření vytváří předpoklad pro účinnou ochranu subjektivních práv účastníka před soudem. Účinnost této ochrany je dána tím, že tímto opatřením se lze urychleně domoci stanovení povinnosti vůči žalovanému, v čehož důsledku lze zamezit ohrožení pozdějšího výkonu soudního rozhodnutí, resp. tím lze zamezit případným negativním důsledkům do právní sféry navrhovatele, ke kterým by mohlo dojít v důsledku nemožnosti výkonu jeho práv až do rozhodnutí soudu ve věci samé. Požadavek rychlosti, jakož i překvapivosti z hlediska předvídatelnosti uložení předběžného opatření dotčenému účastníku řízení umožňuje efektivnost uvedeného procesního prostředku. Vyloučení těchto požadavků by znemožnilo účinnost tohoto prostředku při soudní ochraně subjektivních práv, a tedy by se negativním způsobem promítlo do základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jež předpokládá existenci právních prostředků pro účinnou ochranu subjektivních práv. Pokud by soud zaslal odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým nevyhověl návrhu na nařízení předběžného opatření, ostatním účastníkům řízení nebo pokud by nařídil jednání ve smyslu § 214 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu, fakticky by tím v řadě případů znemožnil reálné dosažení ochrany práv formou předběžného opatření, neboť žalovaný by mohl svým postupem znemožnit dosažení jeho účelu. Takovýto postup obecného soudu je tedy vyloučen z povahy předběžného nařízení, a lze uzavřít, že výkladem a aplikací § 210 odst. 1 a § 214 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu nelze s ohledem na účel předběžného opatření zabezpečit možnost žalovaného uplatnit jeho procesní práva.

32. Možnost pro uplatnění tvrzení a námitek žalovaného přitom není dána ani následně, po rozhodnutí odvolacího soudu, kterým nařídí předběžné opatření. Za přiměřený procesní prostředek nelze považovat ani případný podnět ke zrušení předběžného opatření soudem ve smyslu § 77 odst. 2 občanského soudního řádu. Toto ustanovení v podstatě podmiňuje trvání předběžného opatření trváním důvodů, pro které bylo nařízeno. Soud je podle tohoto ustanovení povinen předběžné opatření zrušit, pokud podle jeho názoru pominou důvody jeho nařízení. Již z uvedeného je zřejmé, že jakýkoliv podnět ve vztahu k soudu by nemohl docílit přezkoumání zákonnosti předběžného opatření v době jeho nařízení, neboť podle uvedeného ustanovení soud posuzuje aktuální trvání těchto podmínek, a nikoliv to, zda tyto podmínky byly dány v době nařízení.

33. Za těchto okolností tedy Ústavní soud konstatuje, že současná právní úprava nevytváří procesní prostor pro účastníka řízení, jemuž je v důsledku změny usnesení soudu prvního stupně odvolacím soudem podle § 220 odst. 3 občanského soudního řádu stanovena předběžným opatřením povinnost, aby mohl v obdobném rozsahu jako žalobce chránit svá práva v řízení před soudem. V důsledku právní úpravy je tak na úrovni jednoduchého (podústavního) práva založen rozpor s ústavní zásadou rovnosti účastníků řízení, což může v případě aplikace této právní úpravy vést k porušení základního práva účastníka řízení plynoucího z uvedené zásady.

34. Ústavní soud z hlediska čl. 37 odst. 3 Listiny nedospěl k závěru, že vyloučení možnosti zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně o předběžném nařízení ve smyslu napadeného § 220 odst. 3 občanského soudního řádu lze samo o sobě považovat za protiústavní. V případě, že soud prvního stupně nevyhověl alespoň částečně návrhu na nařízení předběžného opatření, však právě nemožnost kasace tohoto rozhodnutí odvolacím soudem při absenci jiného prostředku ochrany práva žalovaného účastníka

řízení brání poskytnutí ochrany jeho základního práva v řízení před obecnými soudy ve smyslu čl. 4 Ústavy. Napadené ustanovení je tedy z výše uvedených důvodů v rozporu se zásadou rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny a současně čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VI.

Formulace výroku derogačního nálezu a jeho právní následky

35. Ústavní soud dospěl k závěru, že s ohledem na výše uvedené důvody je § 220 odst. 3 občanského soudního řádu v rozporu s čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V této souvislosti ale znovu uvádí, že důvody vyslovení tohoto rozporu se vztahují pouze na případy, v nichž odvolání směřuje proti usnesení soudu prvního stupně, kdy byl návrh na nařízení předběžného opatření zamítnut nebo odmítnut nebo kterým bylo řízení o návrhu zastaveno, a odvolací soud dospěje k názoru, že toto usnesení má být změněno tak, že se návrhu alespoň částečně vyhová. Ústavní soud si je vědom, že derogační důvod se vztahuje pouze na dílčí právní normu obsaženou v tomto ustanovení, přesto však s ohledem na jeho pravomoc mu nepřísluší svým derogačním výrokiem reformulovat toto ustanovení, např. tím způsobem, že by přistoupil pouze k jeho zrušení v části vztahující se výslovně k předběžnému opatření, tedy v části vymezené slovy „usnesení, jímž bylo rozhodnuto o předběžném opatření, nebo“ (srov. náleze ze dne 30. listopadu 2004 sp. zn. Pl. ÚS 15/04, N 180/35 SbNU 391, 45/2005 Sb.). Vedle toho, pokud by Ústavní soud zrušil toto ustanovení jen ve slovech „usnesení, jímž bylo rozhodnuto o předběžném opatření, nebo“, bylo by i nadále rozhodnutí o předběžném opatření podřaditelné pod torzo textu § 220 odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jde nepochybně o „usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé“. Částečná derogace by proto nevedla k odstranění protiústavního stavu. Navíc by nechtěným důsledkem této derogace bylo též vyloučení možnosti změny napadeného usnesení i v situaci, kdy bylo v prvním stupni návrhu na vydání předběžného opatření alespoň částečně vyhověno, povinnému bylo usnesení doručeno a podal proti němu odvolání. Na takovou procesní situaci derogační důvod v žádném případě nedopadá.

36. Je věcí zákonodárce, aby rozhodl o tom, jakou právní úpravu rozhodování o předběžném opatření přijme, jež by odstranila tímto nálezem vymezený ústavní deficit. Ústavní soud znovu zdůrazňuje, že ten vyvstává v kontextu s celou právní úpravou předběžného opatření v občanském soudním řádu, a zde se projevil úplnou absencí práva být slyšen a úplnou absencí možností právní obrany žalované strany proti předběžnému opatření, jímž byla této straně uložena povinnost až soudem druhého stupně, narozdíl od navrhovatele a na rozdíl od situace, jaká by nastala, pokud by předběžné opatření nařídil již soud prvního stupně. Ústavní soud k tomu dodává, že tento náleze nelze vykládat tím způsobem, že jediným možným řešením je absolutizace možnosti kasace rozhodnutí soudu prvního stupně v předmětném odvolacím řízení. V tomto smyslu zákonodárce není omezen, přičemž si lze z jeho strany představit i jiná řešení, např. rozšíření důvodů pro podání návrhu na zrušení předběžného opatření podle § 77 odst. 2 občanského soudního řádu či zavedení úplně nového procesního prostředku, jímž by mohla povinná strana dosáhnout slyšení ve věci nařízeného předběžného opatření, předložení svého pohledu na věc a přezkoumání nařízeného předběžného opatření v krátkém čase. Lze uvažovat též o kombinaci s možností autoremedury v případě opravného prostředku navrhovatele proti zamítnutí návrhu na

nařízení předběžného opatření soudem prvního stupně, a tedy s následným otevřením možnosti žalovaného podat odvolání k soudu druhého stupně. Pouze pro úplnost Ústavní soud zmiňuje i možnost rozšíření dovolání na situace, kdy předběžné opatření nařídí soud druhého stupně změnou usnesení soudu prvního stupně, toto řešení však zřejmě není vhodné systémově a s ohledem na požadavek rychlosti řízení o předběžném opatření. Ústavní soud dodává, že pozornost by si ostatně zasloužilo komplexní přehodnocení procesní právní úpravy předběžných opatření s důslednou reflexí ústavních principů a ústavně zaručených základních práv, zejména rozlišení funkcí a účelů různých předběžných opatření v různých typech řízení, a z toho odpovídající procesní odlišnosti u jednotlivých typů předběžných opatření. Nynější právní úprava se i ze srovnání s právní úpravou v jiných zemích jeví jako nepromyšlená.

37. Ústavní soud zde ilustrativně poukazuje například na procesní právní úpravy v sousedních, z hlediska právní kultury nám blízkých zemí. Rakouský exekuční řád (*Exekutionsordnung*, RGeBl 1896/79, § 378 – 402) například zakotvuje zvláštní procesní prostředky obrany nejen žalobci, jemuž nebylo vyhověno, ale i žalovanému, jemuž byla předběžným opatřením uložena povinnost, tzv. odpor (*Widerspruch*) a rekurs (*Rekurs*), přičemž oba prostředky umožňují v různých procesních situacích žalovanému, aby mohl být slyšen a dosáhnout přezkoumání předběžného opatření (stručně a zjednodušeně řečeno, odpor přísluší v případě, že žalovaný neměl možnost se před nařízením předběžného opatření k věci vyjádřit, rekurs v případě, že tuto možnost měl, nebo pokud byl návrh zamítnut – pak právo rekursu přísluší žalobci). Německý občanský soudní řád (*Zivilprozessordnung* ze dne 30. 1. 1877, RGeBl. S. 83, nově vyhlášen ve znění ze dne 5. 12. 1005, BGBl. I S. 3202, § 916 – 945) obdobně také rozlišuje více procesních prostředků obrany obou stran sporu proti rozhodnutí o předběžném opatření – odvolání (*Berufung*), odpor (*Widerspruch*) žalovaného proti usnesení o nařízení předběžného opatření či okamžitá stížnost (*sofortige Beschwerde*) žalobce proti usnesení o zamítnutí návrhu. I zde je zmiňovaný odpor nástrojem, jímž žalovaný realizuje své právo být slyšen v situaci, kdy mu to nebylo umožněno před rozhodnutím (tj. zde před nařízením předběžného opatření).

38. Z důvodu významu uvedeného ustanovení pro rozhodování odvolacích soudů a skutečnosti, že derogační důvod tohoto ustanovení dopadá pouze na některé případy jeho aplikace, rozhodl podle § 70 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, že uvedené ustanovení se ruší až dnem 1. dubna 2011. Tím je pro zákonodárce vytvořen dostatečný prostor pro přijetí ústavněkonformní právní úpravy. Do této doby zůstává uvedené ustanovení aplikovatelným, s výjimkou případů, na které dopadá derogační důvod tohoto ustanovení, a tedy v nichž by aplikace tohoto ustanovení vedla k porušení základního práva dotčených účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

39. V této souvislosti Ústavní soud dodává, že posouzení souladu zákona nebo jiného právního předpisu v řízení podle § 64 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, se nepromítá pouze do roviny platnosti právního předpisu, nýbrž i do roviny jeho aplikovatelnosti. Ústava samotná neomezuje ochranu základních práv a svobod v případě, kdy důvod jejich porušení spočívá v aplikaci protiústavní právní normy, pouze na zrušení takovéto právní normy Ústavním soudem, nýbrž předpokládá promítnutí právních závěrů Ústavního soudu i ve vztahu k aplikaci takovéto právní normy orgány veřejné moci. Tento závěr je zřejmý z konstantní judikatury Ústavního soudu, která připouští přezkum i zrušeného zákona na návrh obecného soudu podle

čl. 95 odst. 2 Ústavy v případě, že tento soud dospěje k závěru o jeho rozporu s ústavním pořádkem (nález ze dne 10. ledna 2001 sp. zn. Pl. ÚS 33/2000, N 5/21 SbNU 29, 78/2001 Sb.; nález ze dne 6. února 2007 sp. zn. Pl. ÚS 38/06, N 23/44 SbNU 279, 87/2007 Sb., nález ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 72/06, 291/2008 Sb.). V takovém případě totiž není rozhodné, zda byl uvedený zákon zrušen, ale zda je právní norma obsažená v jeho znění stále aplikovatelná a zda posouzení otázky ústavnosti je nezbytným předpokladem pro rozhodnutí soudu ve věci samé.

40. I v daném případě tak nelze opomenout, že v řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů rozhoduje Ústavní soud v první řadě o ústavnosti předmětné právní normy. Pokud v řízení na návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy rozhoduje Ústavní soud o ústavnosti již zrušených zákonů, je důsledkem výroku o rozporu s ústavním pořádkem neaplikovatelnost předmětného zákonného ustanovení (nález ze dne 7. dubna 2009 sp. zn. Pl. ÚS 35/08, 151/2009 Sb.). Je tedy zřejmé, že tento účinek se musí uplatnit i v případech, kdy se jedná o posouzení ústavnosti stále platného zákona. Navzdory stanovení pozdějšího dne zrušení napadeného ustanovení jsou tedy obecné soudy oprávněny neaplikovat § 220 odst. 3 občanského soudního řádu v případech, kdy by takováto aplikace znamenala změnu usnesení soudu prvního stupně, který zamítl nebo odmítl návrh na nařízení předběžného opatření nebo kterým bylo zastaveno řízení o takovémto návrhu, v tom smyslu, že by v důsledku této změny bylo alespoň částečně vyhověno návrhu. Aplikováním tohoto ustanovení by totiž porušily základní právo žalovaného vyplývající ze zásady rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

41. Ústavní soud tedy uzavírá, že § 220 odst. 3 občanského soudního řádu je v rozporu s čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pročež rozhodl podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, že se toto ustanovení ruší, přičemž vykonatelnost tohoto výroku podle § 58 odst. 1 zákona o Ústavním soudu odložil na pozdější den, aby měl zákonodárce potřebný prostor pro přijetí komplexní ústavněkonformní právní úpravy. Protože odklad vykonatelnosti derogačního výroku za současně přetrvávající přítomnosti derogačního důvodu vyvolává v aplikační praxi velké napětí, byl nucen Ústavní soud toto napětí odstranit prozatímní úpravou v podobě interpretativního výroku pod bodem III. Konečně návrh na zrušení § 76g občanského soudního řádu podle § 70 odst. 2 občanského soudního řádu Ústavní soud jako nedůvodný zamítl.

Poučení: *Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.*

V Brně dne 19. ledna 2010

Pavel Rychetský v. r.
předseda Ústavního soudu

Odlišné stanovisko k výroku a odůvodnění nálezu uplatnila soudkyně Ústavního soudu Ivana Janů.